

Marcel Légaut

ITINERARI

FRAGMENTS D'UNA RECERCA

Edició a cura de

DOMINGO MELERO

Traducció de

MERCÈ PUIG-PEY

Pròleg de

LLUÍS YLLA

FRAGMENTA EDITORIAL

Col·lecció ASSAIG, 3
Consell assessor PERE LLUÍS FONT
FRANCESC-XAVIER MARÍN
JOSEP OTÓN
FRANCESC TORRALBA
AMADOR VEGA

Primera edició SETEMBRE DEL 2007

Producció editorial IGNASI MORETA
Producció gràfica INÈS CASTEL-BRANCO

Impressió i relligat ROMANYÀ VALLS, SA
Verdaguer, 1
08786 Capellades

© 2007 ASOCIACIÓN MARCEL LÉGAUT
Canal de Isabel 11, 9, 1º C
28700 SAN SEBASTIÁN DE LOS REYES
(MADRID)
www.marcellegaut.org

© 2007 FRAGMENTA EDITORIAL, SLL
Topazi, 31, entl. 2ª
08012 Barcelona
www.fragmenta.cat
fragmenta@fragmenta.cat

Dipòsit legal B. 39.485-2007
ISBN 978-84-935695-5-6

RESERVATS TOTS ELS DRETS

ÍNDIX

<i>Invitació a la lectura de Marcel Légaut</i> , LLUÍS YLLA	9
<i>La selecció de textos</i>	28
<i>Cronologia</i>	31
<i>Bibliografia</i>	33
<i>Obres de Marcel Légaut</i>	33
<i>Obres sobre Marcel Légaut</i>	35
CONFESSIÓ D'UN INTELLECTUAL	37
ESDEVENIR DEIXEBLE	53
I. <i>Cristians de creences i deixebles de fe</i> , 54 — <i>La missió de l'Església vers els seus membres no consisteix només a fer cristians de creences</i> , 60 — <i>L'Església no exercirà la seva missió en el món si els cristians no esdevenen deixebles</i> , 64	
II. <i>La intel·ligència de l'altre creix amb la intel·ligència de si mateix</i> , 65 — <i>Els estrets límits entre els quals es desenvolupa el destí d'un home</i> , 67 — <i>La presència de l'altre pot aportar el que cap altra cosa no pot donar</i> , 69	
III. <i>Per poder copsar qui va ser Jesús cal ampliar el coneixement aprofundit dels Evangelis amb la intel·ligència espiritual que</i>	

dóna una vida fidel, 72 — Esbós, a repensar constantment, de la vida de Jesús, 78 — A través de la visió que s'assoleix de la vida de Jesús l'home s'alça al nivell de la fe que depassa tota creença, 84 — Aquesta fe allibera del temps i de l'espai en moments extraordinaris, 87

- IV. *Tot cristià està cridat a esdevenir deixeble, 88 — No n'hi ha prou amb ser cristià d'Església, cal ser deixeble per ajudar l'Església a viure, 92 — L'home es nodreix espiritualment del misteri impugnant-lo i combatent-lo, 98*
- V. *Causes de la falta de fe en els cristians de creences, 103 — Per esdevenir deixeble cal assolir una vigorosa independència, 112 — Una visió realista de la greu crisi actual de l'Església pot ajudar el cristià a convertir-se, 114*

ELS PRIMERS DEIXEBLES

117

- I. *El camí interior que porta a la fe en Jesús s'ha d'inspirar en el dels primers deixebles, 118 — El Nou Testament tan sols permet conèixer el camí dels apòstols indirectament, 119 — Per descobrir aquest camí són necessàries la fe i el coneixement espiritual, 120 — Aquesta recerca exigeix autonomia intel·lectual i un sentit crític desenvolupat, 121 — Monoteisme, profecies, miracles, 122*
- II. *El monoteisme d'Israel, 124 — La cohesió racial del poble jueu, 126 — La religió d'Israel, principalment col·lectiva, no preparava per a les iniciatives religioses personals, 129 — La intel·ligència de la lluita entre l'autoritat personal de Jesús i les pressions sociològiques i religioses d'Israel és essencial per esdevenir deixeble, 130*
- III. *L'espera messiànica d'Israel, 132 — El profetisme no és específicament jueu, 133 — Els miracles fets per Jesús, 135 — Ambigüïtat de l'acció dels miracles, 136 — En la moderni-*

tat, els miracles narrats als Evangelis dificulten, més que no pas ajuden, a creure en Jesús, 137 — Profecies i miracles mostren el clima difícil en el qual Jesús va haver d'evolucionar, 138 — Jesús tan sols va utilitzar les profecies i els miracles amb discreció: la seva mort impedeix les falses interpretacions que l'ambigüitat d'unes i altres ha permès, 138

- IV. *«Va ser enmig d'aquest clima complex...», 139 — Les aparicions carismàtiques després de la mort de Jesús, 141 — Aquestes aparicions no són miracles, 141 — Aquestes aparicions no fonamenten la fe dels apòstols, sinó que la suposen, 143 — Aquestes aparicions van continuar l'obra començada per Jesús en els seus deixebles tot confirmant-la, 144 — Si les aparicions carismàtiques pertanyen a l'ordre de la història, la Resurrecció no hi pertany, i tampoc no és el fonament essencial de la fe en Jesús, 146 — Gràcies a les aparicions carismàtiques, els deixebles, confirmats en la seva fe, van poder-li donar un cos intel·lectual que els va ajudar a viure-la, 147 — Aquest cos intel·lectual tan sols pot ser utilitzat correctament sense caure en l'error si es considera com a secundari i no com a fonament de la fe, 148 — Importància fonamental del renovament del Sopar per a aquells que recorden Jesús i no creuen d'antuvi en ell per raó d'una cristologia, 150*

L'OBRA ESPiritUAL

153

- I. *L'obra espiritual en la cristiandat d'abans, 154 — L'obra espiritual ja no és possible sota les mateixes formes en el temps actual, 155 — L'obra espiritual demana a l'Església un retorn a l'esperit de Jesús per correspondre a la seva crida millor que en el passat, 158 — Aquest retorn exigeix a l'Església un temps de recolliment i una conversió que semblen força improbables, 160*

- II. *L'obra espiritual exigeix que es reconegui la greu situació del cristianisme i les moltes capacitats espirituals que els cristians no cultiven ni usen, 162 — L'escàndol de les parròquies abandonades, 163 — Arreu on els cristians desitgin reunir-se novament en nom de Jesús hauran d'estar en disposició de renovar el Sopar, 167 — Els nous missioners, 169 — El recés en grup i sobretot individual haurà de ser un costum generalitzat entre els cristians, 171*
- III. *Dificultats del cristià de soca-rel i de formació tradicional per relacionar-se amb els homes a un mateix nivell, 173 — El cristià ha d'oblidar molt per saber millor el que sap i poder-ne viure més profundament, 176 — El cristià ha d'aprendre a rebre dels homes abans de pretendre donar-los res, 176 — El cristià ha de tenir la paciència de les llargues esperes que li donaran la possibilitat de ser acceptat pels homes, 177 — El cristià ha de refusar deixar el darrer lloc encara que se li demani ocupar un lloc més elevat, 180 — L'estabilitat és una condició essencial de l'èxit espiritual, 181 — Reconèixer els primers anuncis de la collita allà on el gra comença a germinar, 183 — L'apostolat entre els adults és més important per a la missió de l'Església que la formació religiosa dels infants, 184 — L'obra espiritual depèn de la missió i no pas de la funció, 185 — L'obra espiritual existeix des dels inicis del cristianisme i obre la via d'una intimitat particular amb Jesús, 187*
- IV. *Per no avortar ni portar l'Església a la ruïna, la mutació del cristianisme exigeix una renovació espiritual sense precedents, 188 — El paper primordial dels monestirs contemplatius malgrat les seves greus deficiències, 190 — Els monestirs contemplatius haurien de ser un port on poder ancorar els obrers, allunyats o propers, d'aquesta mutació, 191 — Aquesta mutació no es podrà fer sense el testimoni, com una mena de testament, d'aquells que en són els seus obrers, 193*

INVITACIÓ A LA LECTURA DE MARCEL LÉGAUT

*Quand toutes ces paroles, à force d'être dites et redites,
apparaîtront dans leur vanité et se tairont, quel silence!...*

*Alors jailliront des paroles, arrachées,
des paroles vraies créatrices.*

MARCEL LÉGAUT, *Un homme de foi et son Église*

*He caminat fins arribar al profund
del bosc de la paraula, per on llisquen
les aigües de silenci; m'he banyat
en la secreta gorga, ressorgint
transfigurat en la forest dels símbols.*

JOAN VINYOLI, *El callat*

EN EL MÓN CANVIANT I SACSEJAT del segle XX francès, Marcel Légaut va ser una persona sàvia, lúcida, valenta. Un home que es descrivia a si mateix com una persona en esdevenir, en camí d'esdevenir més humana. Manllivant el títol d'un capítol dels seus diàlegs amb Thérèse de Scott,¹ fou un

1. Marcel LÉGAUT, *Vie spirituelle et modernité. Entretiens ultimes avec Thérèse de Scott*, Duculot-Centurion, París i Louvain-la-Neuve, 1992.

confessor del misteri de l'home i del misteri de Déu. Trobar Légaut era trobar l'amable intel·lecte, cristià i laic, d'un home que elaborava el seu pensament a partir de la seva vida i des d'un lloc social i teòric singular. La perspectiva dels anys i les quasi dues dècades transcorregudes des de la seva mort (esdevinguda el 1990) ens poden ajudar a valorar més l'originalitat de la seva aportació i a traduir-la a d'altres contextos diferents dels de la França urbana i rural en els quals visqué.

Légaut neix en un moment —el canvi de segle— en el qual, a França i a d'altres països europeus, es desenvolupava un moviment d'obertura, de debat entre la laïcitat i la religió, entre la ciència i les creences: el Modernisme religiós, un moviment que cercava interpretar l'ensenyament catòlic tradicional a la llum del pensament filosòfic i dels progressos en els estudis històrics i bíblics, com també a la llum de les noves teories psicològiques de finals del segle XIX. El Modernisme reflectia també una reacció contra la creixent concentració de poder en el papat romà. Pretenia que religió i ciència poguessin viure en harmonia. Va ser rellevant a França, Anglaterra, Alemanya i Itàlia; el jove professor d'història a Bergamo Angello Roncalli —el posteriorment papa Joan XXIII— es va trobar en un determinat moment de la seva carrera sota la sospita de Modernisme.² El debat en el camp catòlic donà lloc a la «crisi del Modernisme» i a les reaccions repressives antimodernistes. Mig segle més tard, des de posicions properes a aquestes reaccions, a alguns els va semblar que el Concili Vaticà II era una revifalla del Modernisme.

2. Per a una anàlisi del Modernisme vegeu Domingo MELERO, «En torno a la "crisi modernista"», *Cuadernos de la Diáspora*, núm. 18 (mayo-noviembre 2006, consultable a <www.marcellegaut.org>). En el mateix número es recullen diversos textos de Marcel Légaut sobre el Modernisme.

La França en què nasqué i cresqué Légaut era, des de la Revolució Francesa, un país de tradició lliurepensadora. Aquesta tradició s'havia reforçat per la separació total —conflictiva i polèmica— del poder civil del religiós per les lleis de 1905. Era, doncs, un país amb una clara professió de laïcitat, i fins i tot de laïcisme. Aquesta era una època de *conversos* en una societat on els catòlics s'amagaven o eren considerats, en determinats ambients, de poca intel·ligència o de fluixedat mental, incapaços d'una recerca intel·lectual autèntica; una època, doncs, en què el catolicisme es trobava dividit entre els que acceptaven aquesta refundació de l'Estat i els que no. El fet que, a principis del segle xx, la institució eclesiàstica fos *royaliste* (és a dir, monàrquica i antirepublicana malgrat els consells de Roma), tal com es va veure en l'*affaire Dreyffus*, feia més complexa la significació del catolicisme en la societat francesa.

Légaut va viure els grans esdeveniments polítics del segle xx francès: la Primera Guerra Mundial, que causà a França més d'un milió de morts; la depressió dels anys 30; la mobilització per a la Segona; la desfeta i els «anys negres» de l'ocupació; la recuperació i el progrés econòmic; el projecte europeista... També, molt després, un any 1968 que trasbalsà una llarga etapa d'enfortiment i estabilitat.

En el terreny religiós, el medi familiar en què cresqué Légaut era d'un catolicisme tancat i clerical. Fou influït per un pare de tendència laica però que guardava silenci en els afers religiosos, i una mare pietosa que li donava suport. El medi extern era el d'una societat més oberta on les tradicions cristianes —la catòlica i les derivades de la Reforma— es trobaven ben presents, com també s'hi trobaven altres tradicions religioses. Tot i el laïcisme abans esmentat, es donava

ahora un diàleg obert, de pluralitat de pensament, en què, avançat el segle xx, *religió* no s'associava immediatament a *cristianisme*, i *cristià* no suggeria només o necessàriament *Església catòlica* ni, menys encara, *teòlegs* o *clergues*. En aquest context, Légaut volgué ser i es trobà a gust com a catòlic que tenia la professió d'ensenyant, ben integrat en l'escola laica francesa, que vertebrava el país.

Aquest home singular forma part de les generacions de laics de gran talla que representen a França la vivència del religiós (principalment de tradicions cristianocatòliques i protestants i jueves) ben inserit en la societat, tal com foren Henri-Louis Bergson, Maurice Blondel, Eduard Le Roy, Nicolas Berdiaev (per bé que prové de Rússia), Jacques Chevalier, Jacques i Raissa Maritain, Étienne Gilson, François Mauriac, Gabriel Marcel, Emmanuel Mounier, Jean Guitton, Lanza del Vasto (per bé que neix a Itàlia), Simone Weil, Paul Ricoeur, etc.

Nascut a París el 27 d'abril del 1900, Marcel Légaut fou el fill gran d'un professor de matemàtiques de batxillerat, Henri Légaut, i de Louise Perrichet, mestressa de casa. La seva formació es dugué a terme en diverses escoles públiques de París, on acabà el batxillerat el 1917. Després d'haver superat les proves per entrar a l'Escola Politècnica i a l'Escola Normal Superior —considerada aleshores l'Olimp de la intel·ligència francesa—, decidí ingressar en aquesta darrera. En entrar a l'ENS, aquell jove pietós, sense cap preparació per integrar una formació espiritual infantil —com era la de l'època— amb l'exigència crítica, es posà en contacte amb el grup Tala, iniciat el 1906 pel prestigiós matemàtic i filòsof Eduard Le Roy.

El grup Tala era un espai de formació i reflexió on els joves normalistes descobrien la doctrina catòlica d'una ma-

nera totalment nova, que es confrontava amb les exigències de la crítica i que responia més a les seves exigències intel·lectuals.³ Al grup Tala, Légaut hi conegué Fernand Portal, un capellà lazarista iniciador profètic de l'ecumenisme, víctima de l'antimodernisme catòlic i alhora profund home d'Església, que li donà un impuls que l'acompanyarà tota la vida. Portal havia estat elevat per Lleó XIII a l'àmbit ecumènic i havia estat un dels artífexs dels Diàlegs o Converses de Malines —Mechelen en flamenc— sobre l'ecumenisme entre catòlics i protestants; posteriorment havia estat marginat per Pius X. Transmeté a Légaut i als joves amb els quals es reunia un esperit crític envers l'Església, però unit a una gran lleialtat: els insistia que «no s'ha de renunciar mai a la integritat de la intel·ligència quan us acosteu a l'evangeli». En el procés de la maduració personal i intel·lectual de Marcel Légaut, Portal hi jugà un paper determinant, inspirador i forjador. Portal li féu descobrir la vida espiritual capaç d'esdevenir adulta, on l'esperit d'infància no era una trampa que els recloués en la docilitat i la ignorància. Orientà la seva recerca personal amb una alta exigència de rigor intel·lectual, llibertat individual i recerca espiritual, cosa que li semblava molt més important en els estudiants que el compromís actiu de tipus social i polític. Tant Portal com posteriorment Légaut valoraran aquest compromís si és fruit de la descoberta interior i d'una missió personal.

Marcel Légaut va ocupar un paper molt actiu en el grup Tala, que portava a terme, al pis de Portal —mentre ell va viure—, les seves activitats comunitàries: meditació en grup

3. Vegeu *Paciència i passió d'un creient. Bernard Feillet pregunta a Marcel Légaut*, Claret, Barcelona, 1978, p. 12.

dels Evangelis, eucaristies, pregària de les hores canòniques, recessos, lectura i estudi comunitari, etc. Portal invitava erudits amics seus de mentalitat oberta a explicar al grup, en forma de conversa informal, el camí de les seves recerques. Entre ells, el 1926 hi hagué Teilhard de Chardin, que tingué una forta influència en el grup. Durant aquest període, els Tala, tot i centrar-se en el treball espiritual, van tenir també contacte amb nombroses iniciatives i corrents de pensament social. Molts dels Tala simpatitzaven amb Le Sillon —moviment condemnat per Pius x i considerat antecedent de la Democràcia Cristiana— i, després, amb la JOC. D'altra banda, membres del grup propiciaren diversos estius, en el dinamisme que s'havia generat, convivències de nois i noies on combinaven l'ambient d'estudi i de xerrades amb el treball manual.

Acabada la seva formació, Légaut s'incorporà com a docent universitari de matemàtiques i física a les facultats de Nancy i, posteriorment, a l'Escola Normal de la Facultat de Ciències de Rennes. En aquesta nova etapa professional va continuar —fins a la seva mobilització el 1939— una gran activitat d'animació de grups d'estudi dels Evangelis, de meditació, de reflexió, de formació humana i religiosa, a casa seva i en diferents centres universitaris. Portal els havia animat a fer-ho com a laics, sense necessitat de consiliar que els guiés o els controlés. Durant les vacances a l'Auverne (regió del centre de França) organitzaven recessos gairebé monacals. Les seves reflexions es difonien en fulls ciclostilats (en feien tirades de fins a 1.500). En aquest període va entrar en contacte amb nombroses persones d'un actiu món intel·lectual catòlic. A més de la relació amb Portal —que va morir el 1926— tingué una relació important amb els jesuïtes

Teilhard de Chardin i René d'Ouince que, després de Portal, foren les persones de qui rebé més suport. El jesuïta René d'Ouince fou superior de Teilhard durant les seves estades parisenques a partir de 1935, i durant molt de temps fou director de la revista *Études*. Per a Légaut va ser el seu capellà de confiança. Teilhard, per la seva banda, li inspirà el model monàstic i científic.

El seu primer llibre, *Prières d'un croyant* (1933), es fa ressò d'aquest període, ja que recull les meditacions dels Evangelis dels anys anteriors —emeses per ciclostil—, meditacions que després diria que tenien encara «massa confitura». Quatre anys més tard publicarà *La condition chrétienne*, on és palesa la influència de Teilhard. Eren, com el primer llibre, meditacions dels Evangelis, i alhora una anàlisi dels estats interiors del creient en el seu camí de fe. El 1938 publica el seu tercer llibre —*La communauté humaine*—, un assaig d'espiritualitat social que va emprendre amb motiu de la pujada del Front Popular a França.

De Portal havia après que un intel·lectual ha de creure en la seva intel·ligència i integrar-la en la seva vida espiritual. En el debat permanent entre persona i institució, Portal l'animà al seu compromís amb l'Església («hom no rep de l'Església si no es lliura a ella»),⁴ alhora que li recomanava que no es fes sacerdot per mantenir la llibertat, una llibertat que s'havia mostrat impossible i havia estat castigada en les virulentes campanyes antimodernistes que aclapararen molts intel·lectuals catòlics francesos durant tota la primera meitat del segle xx: «Avui no ens podem fer una idea de la repressió policíaca exercida per l'Església, veritable genocidi dels espi-

4. *Ibid.*, p. 18.

rituals que maldaven per ser autèntics en la formulació de llur fe», deia Légaut el 1976.⁵ A la mateixa entrevista reconeixia: «Quan vaig escriure els meus llibres [...] havia acceptat per endavant l'eventualitat, aleshores certa, que alguns serien posats a l'Índex a les quaranta hores d'ésser publicats.»⁶

A la fi dels anys trenta la seva vida féu en poc temps un gran gir: mobilitzat el 1939, desmobilitzat al cap d'un any després de la capitulació davant l'exèrcit de Hitler, es casà l'octubre de 1940 amb Marguerite Rossignol, membre de la comunitat de París. Comprà la finca abandonada de Les Granges de Lèsches-en-Diois (a 1.050 m d'altitud, al final d'un camí de terra de 12 km, regió de l'Alt Diois, a 100 km a l'est de Valence i a 200 km al sud-est de Lió), on es traslladà. França vivia aleshores una humiliant desfeta militar sota l'embat de Hitler.

Per a Légaut, com per a molts francesos, la guerra i la capitulació foren un esfondrament anímic. Llavors decidí que no volia ser professor com abans. Volgué cercar una nova orientació a la seva vida.

Havia comprès massa, durant la *drôle de guerre*, que les nostres universitats feien cervells quan ho aconseguien, però no pas homes capaços de ser caps [...]. Jo no volia pas deixar la universitat, però em negava a ésser en endavant còmplice d'una manera d'obrar que després ha demostrat massa la seva esterilitat, per no dir la seva nocivitat.⁷

5. *Ibid.*, p. 22.

6. *Ibid.*, p. 27, recollit també a *Cuadernos de la Diáspora*, núm. 18 (mayo-noviembre 2006), p. 50.

7. *Ibid.*, p. 40.

Marcel Légaut va sol·licitar —i obtingué— el trasllat de la seva plaça de Rennes a Lió. Començà a fer de pagès i ramader, alhora que impartia classes a la Universitat de Lió.

Amb l'ajuda dels seus estudiants reconstruí l'habitatge. Va amagar-hi diversos joves que fugien del *servei obligatori* dels francesos sota l'Alemanya nazi, i dues famílies jueves. Esdevingué un treballador del camp, pagès i pastor d'ovelles, que carretejava fenàs i vigilava el ramat, treballava a l'hort, desbrossava camps, construïa un magatzem, escampava fems, arranjava una canalització d'aigua o, més endavant, complimentava formulismes burocràtics d'una, aleshores, «Unió Europea» que començava a caminar. Moltes hores de feina per fer entrar en producció una finca abandonada; vida de família; algunes estones de pregària. I d'artigatge dels Evangelis: així és com s'hi posa, com el pagès que desbrossa la forest per obtenir un camp on sembrar. L'intent de combinar la vida docent a Lió amb la nova professió de ramader i pagès l'obligava a llargues estones de desplaçament i a passar setmanalment la frontera interna establerta per l'ocupació alemanya. Finalment, el 1943, quan li van denegar el permís de combinar les dues feines, va demanar l'excedència a la universitat per dedicar-se només a la feina de pagès i pastor.

A Les Granges van néixer, entre 1945 i 1952, els seus sis fills, alguns dels quals seguiran la seva professió de pagès. La vida de pagès d'aquella regió era extremadament simple, austera i, sobretot, aïllada. Calia rentar-se amb aigua freda, i durant anys no hi hagué dutxa. El menjar era molt simple. L'aïllament els portà a comprar, junt amb una altra família, el 1952, la masia de Val-Croissant, una antiga abadia a uns 30 km cap al nord de Les Granges, a tres quilòmetres de Die, per facilitar l'escolarització dels seus fills. Marcel Légaut com-

paginarà la vida entre els dos domicilis, però la seva dona i els seus fills hi passaven la major part del temps per tal que aquests poguessin anar a l'escola.

Durant anys, a partir de 1940, Légaut va donar per acabada l'etapa anterior de vincle i lideratge del seu grup. La seva activitat intel·lectual va passar per una llarga etapa de guaret. Era important viure de ple la vida de treball i de família d'aquella nova etapa. Conegué així la dificultat de negociar amb els tractants de bestiar, es relacionava amb la gent dels pobles de la regió, tractava amb algun capellà de la zona, i copsava els canvis enormes que es donaven en la tradicional religiositat de la població rural i de l'Església francesa. Al començament només va intentar l'animació d'alguna celebració dominical donat que sovint no hi havia sacerdot, però ho va deixar estar.

La vida de pagès, tan exigent i absorbent, li permetia, tanmateix, quan es feia fosc, romandre llargues estones quiet, mirant la natura. «M'obliga a contemplar la natura en el silenci, sense pensaments organitzats però estant present tant a mi mateix com al que ve», confessà al jove Paul Mandonnaud, que passà una temporada a Les Granges el 1964.

A Les Granges, durant vint anys, la seva vida fou la d'un pagès i pare de família. Tanmateix, no hi mancaren iniciatives de treball de grup i de reflexió a les vacances. Els seus amics i companys hi pujaren repetides vegades, per parlar amb ell o, a partir de l'estiu de 1947, per prosseguir les seves trobades de recerca entre ells. Ocasionalment Légaut, en tornar al vespre del treball al camp i guardar els ramats, s'hi sumava i exposava una reflexió (*topo*). D'aquests *topos* en van sortir textos per a la Paroisse Universitaire, una associació d'ensenyants —nascuda el 1911— de l'escola pública francesa

que s'afirmaven alhora cristians i laics, i que pretenien una doble fidelitat: a l'escola pública laica i republicana, i a l'Església catòlica. No era un moviment d'Església, sinó una associació de laics reconeguda per l'Església, la qual cosa els donava una gran llibertat de paraula. Algunes de les col·laboracions de Légaut per a la Paroisse Universitaire es recolliren a *Travail de la foi* i foren l'inici de la seva futura etapa d'escriptor.

Durant els anys cinquanta va reprendre, en efecte, la seva vocació d'escriptor, i cap al 1960 decidí, per comprendre's a si mateix, escriure la seva trajectòria vital. «Hom escriu per a si mateix», deia Légaut. Tenia la pretensió d'expressar i explicitar «la paraula que s'esforça a dir exactament el que ateny de Déu, malgrat una ignorància invencible de natura [...], el que aspiro a ser perquè és el més autèntic que hi ha en mi mateix [...], el que atenyo de mi quan em poso davant de mi mateix amb lucidesa».⁸

Aquest retorn a l'activitat d'escriptor —que esdevingué especialment intensa a partir de 1970 i no s'aturarà fins a la seva mort als 90 anys— el portà a publicar, el 1962, *Travail de la foi*, recull d'alguns escrits dels deu anys anteriors; aquesta obra està a la base de tota la seva producció posterior. El 1967, ja jubilat, els seus amics i ell varen comprar la Magnanerie, a Mirmande (Drôme, 40 km al sud de Valence), per trobar-se a l'estiu sense que les reunions suposessin un destorb per a la vida familiar. Com que estant jubilat disposava de temps, de tant en tant marxava de casa algunes setmanes senceres per trobar-se amb els seus amics. Feia freqüents

8. Marcel LÉGAUT, *Intériorité et engagement*, Aubier-Montaigne, París, 1977.

estades a la Magnanerie, on es donaven estones de conversa i reflexió, i on no hi faltaven estones de silenci al pati o a l'oratori —on destacava una gran fotografia d'una bella escultura de Maria Magdalena i la reproducció d'un retrat de santa Teresa— o d'escolta calmada de música («faire de la musique»). També visitava grups d'amics amb els quals al llarg dels anys havia establert lligams, a França, Bèlgica, Suïssa, Alemanya, Itàlia i el Canadà, o a Espanya (entre 1975 i 1990 va fer set visites a Barcelona). O es recloïa durant algunes setmanes al Carmel de Mazille.

El títol del seu gran manuscrit, mai editat com a tal, *L'accomplissement humain* (1970), suggereix la seva contribució al pensament del segle xx. Els títols posats a les dues parts que finalment es publicaren, *L'homme à la recherche de son humanité* i *Introduction à l'intelligence du passé et de l'avenir du christianisme*, aporten nous matisos per definir breument el que ens llega Marcel Légaut: l'autenticitat, la responsabilitat intel·lectual, la recerca del sentit profund de la pròpia vida, sentit que hom descobreix més que no pas dóna, sentit al qual hom correspon, i, tot això, amb una referència vital a Jesús de Natzaret, rebut en la tradició dels que n'han estat deixebles al llarg de la història —cristians de *fe*, no pas cristians de *creences*.

«Els cristians haurien de convèncer-se que és tenir poca fe creure sense gosar mirar de cara el que es creu i sense atrevir-se a mirar-ho en profunditat, amb tots els mitjans d'investigació que el coneixement posa al seu abast», escrigué el 1975.⁹ En les seves reflexions sobre el Modernisme francès, Légaut,

9. Marcel LÉGAUT, *Mutation de l'Église et conversion personnelle*, Aubier, París, 1975, p. 307-313 (annexe II).

quan en fa memòria molts anys després, lloa aquells que es van esforçar per pensar amb integritat intel·lectual els temes religiosos a la llum dels esdeveniments.¹⁰ Per a ell fou una exigència establir una relació intensa entre el que creia i la manera de pensar i raonar en la resta dels àmbits de la vida. Dit d'una altra manera: les creences no tenien a veure només amb un comportament moral o amb una pràctica religiosa o devota, sinó amb tot el que hom viu.

¿Com descriure's, com fer autocomprensible la seva vida interior, quan molts mots que fins aleshores usava i dels quals havia viscut, havien perdut sentit i pes quan els volia utilitzar per descriure el seu camí cristià en relació amb el que coneixia del que havia viscut Jesús de Natzaret? Légaut es posà a escriure sense emprar vocabulari cristià, combinant «les exigències d'un científic i la vida interior d'un Joan de la Creu», escriurà Paul Mondonnaud.

El pagès que havia observat la natura i oït remugar els ramats, observa i remuga la pròpia experiència, exercita «l'activitat del record i de la meditació» que «ens visita al seu temps però [que], perquè doni fruit, l'hem d'acollir»,¹¹ i troba suport en les etapes essencials de la vida, les «grans hores»: l'amor de parella, la maternitat i la paternitat, la mort d'un ésser profundament introduït en l'ordit de la nostra història...¹² És un vaivé de la consciència de si mateix a la meditació de la seva comprensió de com Jesús descobreix i viu la seva missió.

10. Marcel LÉGAUT, *Patience et passion d'un croyant*, Desclée de Brouwer, París, 1990, p. 33.

11. *Llegar a ser uno mismo. Buscar el sentido de la propia vida*, Asociación Marcel Légaut e Iglesia Viva, Madrid, 1993, p. 24.

12. *Ibidem*.

Légaut escrivia amb un considerable esforç de redacció, com reconegué diverses vegades. Però molts dels seus treballs foren llegits i comentats en grup, a les trobades d'estiu a La Magnanerie o en altres ocasions, i després reescrits. Algunes de les observacions que escoltava influïen en aquella reescriptura. Però escrivia amb la pretensió de dialogar amb si mateix amb una actitud intel·lectual responsable, que vol confrontar la pròpia vida amb la referència a Jesús que coneix i assumeix en la tradició catòlica, sense abstenir-se d'usar la intel·ligència amb tota la seva força. No volia avançar respostes acollint-se a la seguretat dels dogmes però evadint la responsabilitat de donar-se raó de la fe. En la tradició del pensament cristià, en una Església que li donà a conèixer Jesús, que estimà i que sofrí, Légaut subratlla un acostament a Déu i a Jesús més adaptat a l'esperit modern i que permet, segons ell, anar més lluny en l'acostament al misteri de Déu, de Jesús i d'un mateix, que l'acostament tradicional.

En un diàleg amb François Varillon, jesuïta que havia fet l'esforç de difondre de forma actualitzada la doctrina cristiana, es palesa l'originalitat de Légaut. On Varillon col·loca la idea que a priori ens fem de Déu com a punt de partida de tota reflexió teològica, Légaut hi contraposa un acostament en el qual un s'esforça per entreveure, a través del que hom és personalment, el que, sense ser Déu en ell, el revela en acció en ell. On aquell proposa adaptacions i actualitzacions, Légaut parla de la necessitat d'una mutació.

Légaut, per fer el seu camí de fe, no parteix de *creences* —entenent per *creences* aquelles adhesions de la voluntat a formulacions doctrinals apreses des de les quals hom dedueix una moral i una pràctica religiosa que no impliquen necessàriament altres dimensions de la persona—. El progrés del

seu pensament és el de la persona que disposa la seva voluntat, el seu intel·lecte, la seva responsabilitat, en el seguiment del que Jesús suscita i interpella en ell. A partir d'aquesta interpel·lació, Légaut intenta avançar a mesura que el que copsa en si mateix, el que és capaç de comprendre de si mateix, l'ajuda a entreveure el que es formula des de les doctrines. Avui diríem que en fa un apropament «experiencial». De fet, al capdavant, només del que som nosaltres mateixos, del que hem descobert, del que ens hem apropiat, del que hem configurat, podem donar raó davant nosaltres mateixos i en el diàleg sincer amb l'altre.

Llegint Légaut hom no troba, doncs, la dificultat de la doctrina, de la formulació teològica que hom discuteix o accepta. Els textos de Légaut usen poc i, si és el cas, amb molta cura, els termes que podríem anomenar *religiosos*. Quan apareixen s'introdueixen en el procés de reflexió al costat de l'experiència que hom és capaç de fer, al costat del que hom pot descobrir en la pròpia vida i en la dels altres quan ha viscut conscientment, responsablement i suficientment. Seguint aquest mateix estil no incorpora citacions ni arguments d'autoritat en els seus llibres. No es reconeixia un filòsof d'ofici ni un teòleg. Però hom hi descobreix un lector prou curós dels Evangelis, cosa que li permet de fer-ne lectures que sorprenen per la seva novetat.¹³

La força amb la qual exigeix la responsabilitat intel·lectual no el condueix a la vanitat dels racionalismes que dogmatitzen i afirmen un absolutisme de la raó per interpretar la vida.

13. A Marcel LÉGAUT, *Meditación de un cristiano del siglo XX*, Sígueme, Salamanca, 1989, es recullen algunes de les seves meditacions, principalment dels Evangelis.

Aquesta responsabilitat intel·lectual davant de si mateix i alhora en la societat democràtica, pluralista i laica de l'època en la qual escrivia, li exigia un alt esforç de precisió en el llenguatge. Hom diria que, com a bon matemàtic, considerava que cada paraula té el seu sentit i lloc precís: no són fàcilment intercanviables si hom no vol quedar-se en sentits equívocs. Escull i disposa amb cura extremada cada paraula, cada frase. Avança el discurs amb rigor, seqüencialment. Construeix el discurs com qui construeix una demostració. De vegades sembla que està escrivint la formulació d'un teorema matemàtic o la resolució d'un problema complex de física, més que no pas un tema espiritual que construeix amb bellesa literària. No es deixa anar en adornaments o recursos retòrics. Darrere de cada incís, de cada matisació, hi ha una experiència. *Justesa* i *exactitud* són dos adjectius que qualifiquen la seva forma d'escriure.

Algunes paraules que trobem freqüentment en la seva obra configuren gairebé un glossari. Així, per exemple, *fe* (fe en si mateix, fe conjugal, la fe de paternitat i fe en Déu, adhesió de fe que distingeix de creença i d'adhesió ideològica), *recerca espiritual*, *creences*, *carència d'ésser*, *coneixement intern*, *crida interior*, *missió*, *maduració humana*, *intelligència...* o la seva referència a *les grans hores de la vida* (naixement, amor humà, mort) i la coordenada temporal imprescindible per a les experiències significatives. Per a elles, cal «haver viscut el suficient».

El concepte, la construcció de les frases, la tensió a què les sotmet, no fan de Légaut una lectura fàcil. Un acostament ràpid a la seva obra faria concloure que Légaut intel·lectualitza l'experiència humana. Légaut, possiblement qualificable d'intel·lectual durant els primers períodes de la seva vida adulta, se submergí plenament en l'experiència humana que intentà

descriure amb precisió. Per discreció i precisió, però, escriu de manera genèrica. Coneixent la vida de Légaut hom la veu ressonar per sota dels paràgrafs més difícils.

La seva lectura ens fa sacsejar concepcions massa simples, sociològicament admeses, i demana incorporar noves dimensions d'anàlisi. Així, per exemple, no es queda en una simple denominació de *creients* que s'oposaria sense més a *no creients*, sinó que introdueix la distinció entre *religió de creences* i *adhesió de fe*; o entre Església —comunió i institució— i institucions eclesiàstiques en si mateixes; o interpella la clàssica proposta de compromís i aplicació de la voluntat amb una aguda distinció entre l'optimisme humà i la fe en si mateix. És la fe en si mateix i la correspondència a la crida que descobrim en nosaltres, que deixem que brolli en nosaltres, el que ens permet avançar cap a la nostra humanitat, més que no pas els actes de voluntat.

La seva meditació sobre Jesús de Natzaret és enèrgica, aguda i de gran abast. És des d'aquest acostament a Jesús que escriurà: «¿Qui és Jesús? Aquesta és la qüestió que s'ha de plantejar tot home conscient de la seva condició humana i que cap ideologia no satisfà.» Així comença *Introduction à l'intelligence du passé et de l'avenir du christianisme*. Aquesta és, certament, una proposta agosarada en un món que relativitza models i singularitats.

Diverses vegades recordava René d'Ouince, que deia: «En cada període hi ha sempre per a l'Església un pecat major: en un altre temps fou la simonia, la dissolució dels costums; avui és el pecat contra la intel·ligència.»¹⁴ El seu compromís amb l'Església no el portà a entrar en debats institucionals o

14. *Paciència i passió d'un creient*, p. 24.

en moviments amb pretensions d'influir-hi. Hi sentia un compromís profund, de fons, alhora que s'asseia «en els darrers bancs, a prop de la porta».

El nostre món ha canviat força des que Légaut va presentar la seva obra. No hi trobarem, per tant, reflexions al voltant de temes que avui potser voldríem veure associats al seu discurs. Així, per exemple, la consciència de globalitat, de la responsabilitat social, de la sostenibilitat social i ecològica d'un món que batega amb dolors, conflictes i esqueixament entre riquesa i pobresa. O les grans qüestions bioètiques. La seva reflexió de sentit i cristiana tampoc no es confrontà amb una realitat que esdevé pluricultural i plurireligiosa. Légaut conegué bé la laïcitat francesa i en fou un interlocutor qualificat. ¿Però com desenvoluparia, avui, l'interrogant «¿Qui és Jesús?» abans esmentat?

Per endinsar-se en la lectura de Légaut no es requereixen gaires condicions prèvies tret del que suggereixen alguns títols dels seus llibres: cercar la pròpia humanitat, voler ser un mateix, cercar el sentit de la pròpia vida, i voler fer tot això amb una gran i vigorosa responsabilitat d'intel·lecció. Amb aquestes premisses, possiblement persones de tradició cristiana i persones de tradicions agnòstiques o atees trobaran en Légaut un atractiu particular i un company de recerques.

Ningú no s'abstreu de la pròpia època ni del propi context. Però algunes persones, com ara Légaut, sobresurten per la manera responsable de viure la seva època i el seu context. Marcel Légaut fou un home que «visqué dempeus».¹⁵ ¿No hi vivim tots, dempeus? Amb aquesta expressió pretenc subrat-

15. Manllevo l'expressió del quebequès Henri DU HALGOUËT, *Un chrétien debout. Marcel Légaut et sa mission*, Médiaspaul, Montreal, 1995.

llar la singularitat i l'alçada amb la qual Marcel Légaut visqué la seva permanent recerca espiritual en la tradició de Jesús de Natzaret, en Església. No he sabut trobar autors de característiques semblants. Mentre que el seu origen i la seva fonamentació és comuna a molts homes i dones de la seva època (cristià, intel·lectual, compromès, atent al seu moment, adjectius que se li poden aplicar amb molta propietat), no és fàcil emmarcar-lo en grups o tipologies típiques: no és un teòleg, ni un filòsof, ni un activista social o polític, ni un autor d'espiritualitat, ni un assagista. Tampoc no es deixa cloure fàcilment sota l'adjectiu *intellectual* en què abans l'hem encasellat.

Légaut fou un home que es posava dret amb la força de la raó, amb tota la responsabilitat intel·lectual davant la fe que rebé, i que alhora es treia el barret davant el misteri. L'intel·lectual rigorós, quan s'atura en moments de pregària, meditació o celebració, davant el misteri, es treu la boina de pagès, calla i es capté amb gran quietud i respecte, assegut en els darrers bancs de l'església. Finalment, davant el misteri de la vida, de l'altre, del propi misteri, davant el misteri de Déu —«que planteja més preguntes que no pas respostes»—, cal callar, actitud molt diferent a la de mantenir-se en una infantilitat de la raó i la responsabilitat.

«Des del meu punt de vista». La darrera vegada que va venir a Barcelona, al gener de 1990, em va sorprendre la quantitat de vegades que usava l'expressió *à mon avis*, 'segons el meu parer'. Légaut era un home planer, senzill, sense altivesa. No tenia pretensió de fer escola, ni de ser una autoritat, una personalitat influent. Simplement, compartia la seva recerca, rigorosa, vigorosa, d'alta responsabilitat, lliure. Defensava la seva llibertat de pensament —que, tanmateix, mai no va ser condemnat o qualificat d'heterodox— dins la comunitat

de fe. Llibertat que —insinuava— difícilment es podia tenir des de dins de les institucions eclesiàstiques. Quan l'any 2000, a la taula rodona del Colloqui Internacional Marcel Légaut,¹⁶ algú preguntà a Louis-Marie Billé, cardenal i arquebisbe de Lió, sobre el lloc i la influència que es reconeixia a Marcel Légaut en la marxa de l'Església catòlica de França, respongué sincerament que aquesta influència era gairebé inexistent en l'Església jeràrquica, però que un colloqui com el que s'estava celebrant —que havia aplegat prop de cinc-centes persones de nou països diferents— mostrava la importància en l'Església d'una veu com la de Marcel Légaut.

LA SELECCIÓ DE TEXTOS

Moltes de les seves reflexions han acabat en llibres. Alguns dels textos havien passat abans per redaccions provisionals, esborranys comentats i reescrits arran de les trobades a Les Granges i Mirmande o en altres llocs. Alguns manuscrits donaren lloc a edicions parcials, però d'altres han restat com a documents solts: cartes, enregistraments de conferències, capítols que com a tals no formaren part de cap volum editat. D'uns i altres, a Espanya, la Asociación Marcel Légaut n'ha fet la traducció i difusió en els seus *Cuadernos de la Diáspora*.¹⁷

16. *Quand renaît le spirituel... Actes du Colloque international Marcel Légaut*, Éditions Association culturelle Marcel Légaut, Lió, 2001, p. 263.

17. La Asociación Marcel Légaut, constituïda a Barcelona el novembre de 1993, publica *Cuadernos de la Diáspora*. Des del primer número, aparegut al juny de 1994, ha anat presentant traduccions castellanes de moltes parts de l'obra de Marcel Légaut. Aquesta associació ha traduït també diversos volums complets indicats *infra*, a la bibliografia.

La present edició és una breu selecció en català de la seva extensa obra. Recull alguns punts d'un itinerari cristià, els «fragments d'una recerca»:

- I. «Confessió d'un intel·lectual» és un text biogràfic que té l'origen en una conferència donada a Rennes i publicada a *Le Monde* els dies 13, 14 i 17 de juliol de 1951. És el primer capítol de *Travail de la foi* (1962). Aquesta petita obra va estar a l'origen de la resta de llibres que va publicar els anys posteriors i inclou les idees principals que desenvoluparà a partir de 1970.
- II. «Esdevenir deixeble» és un text que exposa d'una manera sorprenent el que és per ell la *fe en Jesús*. Formava part de *Mutation de l'Église et conversion personnelle* (1975). L'any 1975, a Barcelona, Marcel Légaut el va llegir i exposar a algunes persones que s'aplegaren amb ell en aquelles típiques trobades meditatives que es repetiren periòdicament fins a la seva mort.
- III. Del llibre *Introduction à l'intelligence du passé et de l'avenir du christianisme* s'han seleccionat dos capítols: «Els primers deixebles» i «L'obra espiritual». Es tracta de dues mirades agudes, perspicaces: una dirigida cap a l'origen del cristianisme; l'altra, cap a la gravetat de la crisi del cristianisme contemporani i als reptes i exigències que es plantegen per a una renovació espiritual sense precedents. El camí interior que condueix a la fe en Jesús s'ha d'inspirar en els primers deixebles, diu Légaut a «Els primers deixebles». Hi apareix un element permanent i clau en la seva reflexió: la fe en Jesús de Natzaret es fonamenta en «la intel·ligència del que Jesús ha estat, gràcies al que se sap d'ell i gràcies al que un mateix és».
- IV. «L'obra espiritual» —el darrer capítol d'*Introduction à l'intelligence du passé et de l'avenir du christianisme*— és també un

text autobiogràfic. Amb un llenguatge indirecte comparteix el seu itinerari i les seves conclusions per a una vida espiritual avui. Hi parlarà de recolliment, de conversió, de les dificultats del cristianisme tradicional per posar-se de debò al costat d'altres homes, de la necessitat d'escoltar i rebre abans de donar, de la missió —que contraposa a la funció—... És la mateixa situació vital de la qual parla a la «Confessió d'un intel·lectual», però amb la saviesa que donen els anys (vint anys separen els dos textos). Légaut va publicar de nou aquest text —incorporant-hi algunes modificacions— a *Croire à l'Église de l'avenir* (1985), i és d'aquí d'on s'ha traduït.

Recordo la pràctica de la lectura amb Marcel Légaut. Anava llegint el text acordat, lectura interrompuda de tant en tant per comentar algun aspecte, o pel comentari d'algun dels assistents. Sense entrar en debats, se seguia la lectura, que esdevenia una meditació. Així, al llarg del dia, amb algunes pauses per descansar, passejar, parlar amicalment, fer silenci o *faire de la musique*. És a aquesta lectura meditativa que invita a connectar —amb autenticitat— amb les pròpies carències i amb la fecunditat interior, a la qual em plauria convidar el lector d'aquesta selecció de l'obra de Marcel Légaut.

LLUÍS YLLA

Hivern-primavera 2006-2007

CRONOLOGIA

- 1900 Naixement de Marcel Légaut a París, el 27 d'abril.
- 1917 Acaba el batxillerat a París. La seva formació s'ha dut a terme en diverses escoles públiques de París.
- 1919 Comença la seva formació universitària a l'Escola Normal Superior de la rue d'Ulm de París.
- 1919 Coneix el sacerdot lazarista Fernand Portal.
- 1919-1920 El grup Tala comença una nova etapa amb l'arribada de Marcel Légaut.
- 1920 Comença la tesi doctoral.
- 1922 Obté l'agregació i comença el servei militar.
- 1923 Inicia una relació personal amb Fernand Portal. Aquest el presenta a Pierre Teilhard de Chardin.
- 1924 Presenta la tesi doctoral de matemàtiques.
- 1924-1927 Exerceix com a professor a diverses ciutats.
- 1926 Mor Fernand Portal.
- 1927 És nomenat professor a Rennes. Serà professor de la facultat de ciències de Rennes fins a l'octubre de 1940. Esdevé el centre d'un moviment de meditació i pregària per a universitaris i educadors.
- 1933 Publica el seu primer llibre, de meditacions dels Evangelis: *Prières d'un croyant*.
- 1937 Publica el seu segon llibre: *Condition chrétienne*.
- 1938 Publica el seu tercer llibre: *La communauté humaine*.
- 1939 Al setembre és mobilitzat.

- 1940 Després de ser desmobilitzat, a l'octubre es casa amb Marguerite Rossignol, i compren una masia (Les Granges de Lèsches-en-Diois) on es traslladen a viure.
- 1940-1943 Combina el treball de pagès i ramader amb el de professor a Lió, fins que el 1943 demana una excedència i més endavant renuncia definitivament a la carrera universitària. Fins a la seva jubilació farà de pagès i ramader en aquesta regió.
- 1947 A partir d'aquell any acull estades d'estiu a la finca de Les Granges de Lèsches.
- anys 50 Reprèn la seva vocació d'escriptor, que el portarà a publicar, el 1962, *Travail de la foi*, recull d'alguns escrits dels deu anys anteriors, i obra que està a la base de tota la seva producció posterior.
- 1967 Compra amb els seus amics la Magnanerie, a Mirmande (Drôme, 40 km al sud de Valence), per fer-hi trobades sense que suposin un destorb per a la seva vida familiar.
- 1970 Es publica *Introduction a l'intelligence du passé et de l'avenir du christianisme*, que el converteix en una persona pública. Des d'aquesta data fins al 1990 publica 14 llibres. Són freqüents els seus viatges i conferències per França, la resta d'Europa i el Canadà.
- 1990 El 6 de novembre mor a l'estació d'Avinyó per una crisi cardíaca; es trobava de pas entre una sessió que venia d'animar a Suïssa i una altra que anava a fer a Marsella. Fou enterrat en el petit cementiri proper a la seva casa de Les Granges de Lèsches.

BIBLIOGRAFIA

OBRES DE MARCEL LÉGAUT

Prières d'un croyant, Grasset, París, 1933.

La condition chrétienne devant les croissances et les crises modernes, Grasset, París, 1937.

La communauté humaine. Éssai d'espiritualité sociale, Aubier-Montaigne, París, 1938.

Lettres des Granges. Sept lettres ouvertes à ses amis, hivern de 1945 i primavera de 1950. Text mecanografiat, no editat.

Travail de la foi. Quelques approximations spirituelles, Seuil, París, 1962.

Nova edició revisada per l'autor: *Travail de la foi*, Desclée de Brouwer, París, 1989. Traducció castellana de Domingo Melero:

Trabajo de la fe, Asociación Marcel Légaut, València, 1996.

Introduction à l'intelligence du passé et de l'avenir du christianisme.

Aubier-Montaigne, París, 1970. [*L'Accomplissement humain*, part II.]¹⁸ Traducció castellana d'Antoni Pascual: *Reflexión sobre el pasado y porvenir del cristianismo*, Asociación Marcel Légaut, San Sebastián de los Reyes, 1999.

18. *L'Accomplissement humain* era un gran manuscrit de quasi set-centes pàgines que Légaut va completar el 1968. Després de ser rebutjat per quatre editors, Aubier accedí a la seva publicació gràcies a la influència i insistència de Gabriel Marcel. Però per precaució s'edità en dos volums, començant pel segon (*Introduction à l'intelligence...*), l'èxit del qual propicià que, en pocs

- L'homme à la recherche de son humanité*, Aubier-Montagne, París, 1971. [L'Accomplissement humain, part 1.] Traducció castellana d'Antoni Pascual: *El hombre en busca de su humanidad*, Asociación Marcel Légaut, San Sebastián de los Reyes, 2001.
- Débat sur la foi* [Légaut-Varillon], Aubier, París, 1972. Traducció castellana de Marta Ribas: *Debate sobre la fe*, Asociación Marcel Légaut, San Sebastián de los Reyes, en premsa.
- Vivre pour être*, Aubier-Montagne, París, 1974. [Edició dels 5 primers capítols de *L'homme à la recherche de son humanité*.]
- Questions à... Réponses de... un chrétien de notre temps*, Aubier-Montagne, París, 1975. Traducció catalana de Daniel Codina: *Un cristià del nostre temps. Preguntes a... Respostes de...*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1981.
- Mutation de l'Église et conversion personnelle*, Aubier-Montagne, París, 1975. Traducció castellana de diversos capítols a *Cuadernos de la Diáspora*.
- Patience et passion d'un croyant*, Centurion, París, 1975; edició revisada a Desclée de Brouwer, París, 1990; reedició de l'edició de 1975 a Cerf, París, 2000. Traducció catalana: *Paciència i passió d'un creient. Bernard Feillet pregunta a Marcel Légaut*, Claret, Barcelona, 1978. Traducció castellana de diversos capítols a *Cuadernos de la Diáspora*.
- Interiorité et engagement*, Aubier-Montagne, París, 1977. Traducció castellana a *Cuadernos de la Diáspora*.
- Deux chrétiens en chemin. Nouvelle rencontre du Père Varillon et de Marcel Légaut au Centre Kierkegaard*, Aubier-Montagne, París, 1978. Traducció castellana de Marta Ribas: *Dos cristianos en camino*, Asociación Marcel Légaut, San Sebastián de los Reyes, en premsa.

mesos, aparegués el primer (*L'homme à la recherche...*). Légaut havia reconegut aquest gros volum com «el fruit de la seva vida» (vegeu Domingo MELERO, «Presentación», dins Marcel LÉGAUT, *Reflexión sobre el pasado y porvenir del cristianismo*, Asociación Marcel Légaut, San Sebastián de los Reyes, 1999).

- Prières d'homme*, Aubier-Montaigne, París, 1978. Edicions posteriors: Aubier, París, 1984 i 2002. Traducció catalana de M. Àngels Manén: *Pregàries d'home*, pròleg de Domingo Melero, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1994. Traducció castellana de Domingo Melero: *Plegarias de hombre*, Asociación Marcel Légaut, San Sebastián de los Reyes, 1998.
- Devenir soi et rechercher le sens de sa propre vie*, Aubier-Montaigne, París, 1980. Edicions posteriors: Cerf, París, 2001 i 2004. Traducció castellana de Domingo Melero: *Llegar a ser uno mismo. Buscar el sentido de la propia vida*, Asociación Marcel Légaut i Iglesia Viva, València, 1993.
- Méditation d'un chrétien du xxe siècle*, Aubier-Montaigne, París, 1983. Traducció castellana de Francisco Cuervo-Arango: *Meditación de un cristiano del siglo xx*, Sígueme, Salamanca, 1989.
- Croire à l'Église de l'avenir*, Aubier, París, 1985. [*L'Accomplissement humain*, part II.] Traducció castellana de Domingo Melero: *Creer en la Iglesia del futuro*, Sal Terrae, Santander, 1988. [Edició parcial d'*Introduction à l'intelligence du passé et de l'avenir du christianisme*, que inclou els capítols finals.]
- Un homme de foi et son Église*, Desclée de Brouwer, París, 1988.
- Vie spirituelle et modernité. Entretiens ultimes avec Thérèse de Scott*, Centurion-Duculot, París i Louvain-la-Neuve, 1992. Traducció castellana dels cinc capítols de Légaut a *Cuadernos de la Diáspora*.
- Chercher Jésus*, Cerf, París, 2000. [Selecció de textos per Thérèse de Scott, Raymond Bourrat i Guy Lecomte.]

OBRES SOBRE MARCEL LÉGAUT

- BRETON, Jean-Claude, *Foi en soi et confiance fondamentale. Dialogue entre Marcel Légaut et Erik H. Erikson*, Cerf i Bellarmin, París, 1987.
- , *L'expérience de Dieu avec Marcel Légaut*, Fides, Saint-Laurent (Quebec), 2000.

- GOUDREAU, Pierre, *L'Église de demain dans l'œuvre de Marcel Légaut. Les communautés de foi*, Fides, Saint-Laurent (Quebec), 2000.
- HALGOUËT, Henri DU, *Un chrétien debout. Marcel Légaut et sa mission*, Médiaspaul, Montreal, 1995.
- Quand renâit le spirituel... Actes du Colloque international Marcel Légaut*, Éditions Association culturelle Marcel Légaut, Lió, 2001.
- SCOTT, Thérèse DE, *Témoin d'un avenir, Marcel Légaut*, Cerf, Paris, 2005.
- , *Marcel Légaut, l'œuvre spirituelle*, Aubier, Paris, 1984.
- , *Devenir disciple de Jésus. Une lecture de l'œuvre de Marcel Légaut*, Duculot, Paris i Gembloux, 1988.